

Studie cirkler

Kvinder
– en drivkraft til udvikling

Danida

Forord

Formålet med udgivelsen af tre hæfter om ulandsoplysning er at give dig som studiecirkeldeltager et materiale til brug for arbejdet i studiecirkler om udviklingslandene. De tre hæfter i denne serie dækker tilsammen regeringens tre hovedprioriteter inden for dansk udviklingsbistand. Materialet til brug for en studiecirkel udgør et væsentligt led i studiecirkelkonceptet. Materialet skal give dig mulighed for at analysere, vurdere og drage konklusioner. Du kan i øvrigt læse nærmere om studiecirkler i hæftet "Studiecirkler. Manual til ledere af studiecirkler". Hæftet kan rekvireres hos LOF og NETOP for 25 kr.

Du og de andre deltagere i studiecirklen kan selv ved første mødegang forberede indholdet af de enkelte mødegange i form af en slags studieplan. Men ofte er det studiecirkellederen, der står for denne planlægning.

De tre hæfter er skrevet af Folkekirkens Nødhjælp og er udgivet af LOF og NETOP – netværk for oplysning. Vi har modtaget støtte fra Danidas Oplysningsbevilling til udarbejdelse og udgivelse af hæfterne.

Jan René Westh, LOF

Maj 2008

Indhold

Forord	2
Ligestilling handler ikke kun om kvinder	3
Vejen til udvikling i Afrika går via ligestilling.....	7
Uddrag fra "Vejen går til en mindre skæv verden"	9
Ny dansk strategi er en rød klud.....	11
Kvinder rykker ind som folkevalgte	13
Kvinderne er de største ofre i Darfur	15
Kvinderne i Darfur.....	16
Uddrag fra "Det brudte løfte til verdens piger"	18
Hellere dø end lade dem vinde.....	19
Taletid til de fattigste.....	21
Forslag til studieplan.....	23

Forsidefoto:

Et møde blandt kvinder i Guatemala.

Foto: Mike Kollöffel

Ligestilling handler ikke kun om kvinder

Af Morten Emil Hansen og Elsebeth Gravgaard

- Kvinder udgør tre femtedele af verdens fattigste befolkning.
- To tredjedele af verdens analfabeter er kvinder
- 2 millioner piger udsættes for kvindelig omskæring hvert eneste år.
- Hvert eneste minut dør en kvinde fra graviditets- eller fødselskomplikationer
- Kvinder ejer mindre end en procent af Afrikas samlede jordareal.
- Afrikanske kvinders arbejdsdag er 50 procent længere end mændenes og indeholder store mængder ikke-lønnet arbejde f.eks. hentning af vand og brænde.
- Kun 10 % af al lønudbetaling i Afrika går til kvinder.

Der er heldigvis godt nyt! Flere piger end nogensinde går i skole og gennemfører en uddannelse. Mødredødeligheden er faldende og der er en stigende deltagelse af kvinder i det politiske liv. Men på trods af fremskridt på enkelte områder, er der fortsat mange udfordringer. Kvinder i fattige lande udsættes stadig for systematisk kønsdiskriminering eller nægtes rettigheder enten formelt igennem lovgivningen eller i kraft af traditionelle normer og adfærdsmønstre i familien og samfundet. Kvinderne får en lavere løn, de må ikke eje jord eller optage lån, de har ringere adgang til sundhed og uddannelse, de har ingen medbestemmelse over hvor mange børn de skal have og de pålægges hovedparten af de huslige pligter. Især de unge piger diskrimineres ved at skulle gå hjemme for at passe hus, søskende og landbruget i stedet for at gå i skole og de bliver ofte udsat for vold og seksuelle overgreb og smittes oftere med hiv.

Kvinder og ligestilling står centralt i de internationale målsætninger f.eks. i FNs Årtusindeerklæring, hvoraf fire ud af otte mål inkluderer kvinder og ligestilling. Mange mener desuden, at ligestilling er en forudsætning for, at de øvrige mål kan opfyldes. Mål nummer tre handler specifikt om at fremme ligestilling og styrke kvinders rettigheder og herunder; at opnå

ligestilling i grundskoleuddannelse, at opnå ligestilling på alle uddannelsesniveauer samt fremme kvinders ligestilling i erhvervslivet og i nationale forsamlinger senest i år 2015.

Den mest omfattende erklæring om kvinders rettigheder er FNs kvindekonvention om eliminering af alle former for diskrimination imod kvinder (CEDAW), som fastslår kvinders ret til at foretage frie og selvstændige valg indenfor familie, uddannelse, sundhed, politisk og økonomisk deltagelse uden at blive diskrimineret. CEDAW kaldes derfor ofte for kvinders grundlov. Til dato har 177 lande ratificeret aftalen og de skal hvert fjerde år rapportere om status for ligestillingen i FNs Menneskerettighedskommission og modtager samtidig anbefalinger til hvordan indsatsen for ligestilling kan styrkes og forbedres.

Dermed er ligestilling ikke kun en moralsk forpligtelse, men en universel menneskerettighed, som nationale regeringer er forpligtet til at efterleve. Men selvom mere end 120 lande

Meget kvindearbejde er ulønnet, som f.eks. arbejdet med at hente vand. Her fra Angola.

Foto: Mike Köllöffel

har nationale planer og målsætninger for ligestilling, bliver de sjældent indarbejdet i væsentlige politikker og budgetter. Ligestilling er f.eks. totalt fraværende i de nationale fattigdomshandlingsplaner, som er grundlaget for landenes fremtidige udviklingsbistand og låntagning. Enkelte lande er begyndt at arbejde med "gender budgeting" (kønsspecifikke budgetanalyser), men det er endnu kun et fåtal.

Danmarks støtte til ligestilling i udviklingslandene

Dansk udviklingsbistand har et klart fokus på at styrke og fremme kvinders rettigheder med fokus på både arbejdslivet, det politiske liv og familien, at styrke kvinders rettigheder og muligheder for at skabe økonomisk vækst samt deltage aktivt i konfliktløsning. Ligestilling fremmes indenfor de forskellige dele af udviklingsbistanden og det er vanskeligt at opgøre den samlede danske støtte til ligestilling. I alle større danske bistandsprogrammer gennemføres der i dag en obligatorisk analyse af hvordan kvinders vilkår kan fremmes.

Internationalt er Danmark helt i front i kampen for at styrke fokus på seksuelle og reproduktive rettigheder. Selvom det ikke altid er lige populært har udviklingsminister Ulla Tørnæs ved adskillige lejligheder bragt emnet på banen - også overfor USA som traditionelt hellere støtter afholdenhed end prævention.

I 2008 har udviklingsminister Ulla Tørnæs lanceret en global MDG 3 kampagne som skal styrke fokus på ligestilling og kvinders rettigheder på den globale dagsorden. Kampagnen omfatter bl.a. 100 ligestillingsfakler som skal turnere rundt om i verden for at forpligte politikere, erhvervsliv og civilsamfundet på at fremme ligestilling.

Siden kvindekonferencen i Beijing i 1995 er der kommet et øget fokus på kvinder og ligestilling i udviklingsbistanden, særligt i de sociale sektorer som f.eks. uddannelse, sundhed, vand og sanitet. Alligevel er der forsat lang vej endnu før kvinder opnår samme adgang og muligheder som mændene til ressourcer, økonomiske muligheder og politisk indflydelse. Dette til trods for at

ligestilling og empowerment af kvinder anses for at være en effektiv metode til at bekæmpe fattigdom, sult, sygdomme og stimulere en bæredygtig økonomisk og politisk udvikling.

Økonomi

Kvinder er udelukket fra fuld deltagelse i det økonomiske liv og det har direkte konsekvenser for økonomien og velfærden i den enkelte familie og i samfundet som helhed. Kvinder udgør derfor også et stort uudnyttet potentiale, som det er afgørende at indfri hvis vi skal udrydde global fattigdom. Kvinderne udgør ofte ryggraden i landbrugsproduktionen og den uformelle sektor og står globalt set for mere end halvdelen af verdens fødevarereproduktion. Alligevel har kvinder som hovedregel ikke adgang til jord, teknologi og lån, som er nødvendige input for at kunne øge høstudbyttet. Nyere forskning viser, at øget ligestilling vil få produktiviteten i landbrugssektoren til at stige med mere end 20 procent. Derfor spiller kvinder også en helt central rolle i bekæmpelsen af sult.

Politik

Kvindens lave sociale status og manglen på ligestilling er en alvorlig barriere for kvinders indflydelse på beslutninger i lokalsamfundet og de folkevalgte forsamlinger. Kvinders manglende deltagelse i det politiske liv begrænser samtidig tilstedeværelsen af rollemodeller, der kan motivere piger og kvinder til at gå ind i politik. Enkelte afrikanske lande er dog nået længere end f.eks. mange europæiske lande. I Rwanda har positiv særbehandling været medvirkende til at hele 49% af parlamentsmedlemmerne er kvinder.

Uddannelse

Traditionelt set har drengene haft forrang for pigerne, hvis ikke deres forældre havde råd til at sende alle deres børn i skole. Argumentet var at pigerne alligevel blev gift og flyttede bort, mens drengene blev og forsørgede forældrene, når de blev gamle. Men nyere forskning viser at udover højere løn og viden, bliver kvinder med blot få års uddannelse senere gift, de får færre og sundere børn og deres risiko for hiv-smitte reduceres markant for både dem selv og deres børn. Endelig prioriterer kvinderne deres børns uddannelse højere og de deltager oftere i de demokratiske beslutningsprocesser. Derfor er investeringer i uddannelse til piger og kvinder en væsentlig vej til at bryde den sociale arv af fattigdom og ulighed.

*Valg i Congo.
Foto: Line Brylle*

Seksuelle og reproduktive rettigheder

Kvindens ret til selv at bestemme over deres egen krop er helt centralt i kampen for ligestilling. I Danmark var indførslen af fri abort f.eks. en milepæl i danske kvinders ligestillingskamp. Men selvom frihed fra vold og seksuelle overgreb, adgang til seksualoplysning og prævention er en menneskeret, er der stærke konservative og kristne kræfter som kæmper imod enhver form for familieplanlægning. Dette resulterer i at 1 ud af 16 kvinder i Afrika dør af komplikationer i forbindelse med graviditet og fødsel.

Fred og konflikter

Vold mod kvinder finder sted i alle samfund og alle sociale klasser. Men fattige kvinder er særligt udsatte og har vanskeligere ved at flygte fra voldelige forhold. Samtidig udsættes kvinder for særlige voldsomme overgreb i form af voldtægter, bortførelser og tvungne graviditeter i konflikt- og krisesituationer. Nyere forskning viser at fredsopbygning efter væbnede konflikter og god regeringsførelse giver bedre resultater når kvinder er involveret.

Behov for øget global finansiering

Kvinder og ligestilling har længe været et tværgående tema i udviklingsbistanden, men er i de senere år blevet kraftigt opprioriteret. Fra 2001-2005 steg andelen af bilateral bistand med direkte fokus på ligestilling med 160 % fra 940 millioner US\$ til 2.5 milliarder US\$. Dette er dog forsat kun omkring 3,6 % af den samlede bistand som målrettes kvinder og ligestilling. Samtidig er det kun omkring 10 % af denne bistand som går til de produktive sektorer, som er helt centrale for at promovere økonomisk empowerment af kvinder. Hovedparten af bistanden går til de sociale sektorer, såsom uddannelse og sundhed, som bestemt er vigtige – men som kun sjældent skaber en bæredygtig forandring i forholdet mellem kvinder og mænd. Kun en lille del af den samlede bistand går til at fremme kvinders deltagelse i det politiske liv og til at arbejde konkret med lovgivning og andre centrale barrierer for at fremme ligestilling i de enkelte lande.

Fortsat mange udfordringer

Ligestilling handler både om lige rettigheder og lige muligheder uanset køn. Derfor er en kombination af lovmæssige ændringer og forandringer af sociale, økonomiske og kulturelle regler og adfærdsmønstre en forudsætning for

at styrke ligestilling mellem kønnene, bekæmpe fattigdom og nå 2015 målene.

En øget indsats overfor både kvinder og mænd, piger og drenge er helt afgørende for at forandre de kvindeundertrykkende systemer og kulturer, som er udbredt i verdens fattigste lande. Ligestilling betyder i praksis en omfordeling af ressourcer, magt og indflydelse fra mænd til kvinder. Derfor kan ligestilling ikke nås ved udelukkende at fokusere på kvinderne; der skal også fokuseres på mændene og på magtrelationerne mellem kønnene. En øget viden og forståelse hos mænd og drenge af deres rolle for at fremme ligestilling, er helt afgørende for at kunne omsætte de gode intentioner til praksis. I den sammenhæng er politisk lederskab blandt både kvinder og mænd på alle niveauer en betingelse for forandring.

Danmark må selv gå forrest

Ligestilling er ikke kun et problem i verdens fattigste lande. Trods mange års kamp for ligestilling halter selv et progressivt land som Danmark bagefter på en række centrale ligestillingsområder. Kvinderne udfører stadig de lavtlønnede og mindst eftertragtede jobs. Antallet af kvindelige ledere, selv indenfor de traditionelle kvindeerhverv er forbavsende lavt. Ligeledes eksisterer der forsat store indkomstforskelle mellem mænd og kvinder, særligt på pensionsområdet. Danmark halter langt bagefter

Folkekirkens Nødhjælps arbejde med ligestilling
I Folkekirkens Nødhjælp er køn og ligestilling et centralt tema. Der er udarbejdet en politik på området, og medarbejderne trænes i, hvordan de bedst muligt i praksis kan integrere dette i alle faser og aspekter af udviklingsarbejdet.

FKN anerkender, at ligestilling begynder hos en selv; derfor arbejder FKN også med at sikre ligestilling internt i organisationen.

FKN er værtsorganisation for det Danske Kønsnet, en sammenslutning af 24 NGO og en række privatpersoner, der arbejder på at styrke kapaciteten til at integrere køn og ligestillingsaspekter i udviklingsarbejdet.

vores nordiske naboer og flere af de andre europæiske lande når det gælder repræsentation af kvinder i det politiske liv og ikke mindst i bestyrelseslokalerne i det danske erhvervsliv.

Om forfatterne; Morten Emil Hansen er politisk rådgiver, Elsebeth Gravgaard er seniorrådgiver, begge i Folkekirkens Nødhjælp.

*Kvinder i Eritrea henter træ.
Foto: Heine Pedersen*

Vejen til udvikling i Afrika går via ligestilling

Af Kønsnet, kronik i Information (19.06.2007)

I regeringens debatoplæg til en ny Afrikapolitik er kvinderne blevet tildelt en fremtrædende rolle. De afrikanske kvinder kan blive nøglen til udvikling, men for at nå dette må der arbejdes målrettet for ligestilling mellem mænd og kvinder. "Kønsnet – ngo netværk om køn og udvikling" sætter spørgsmålstegn ved regeringens planlagte udviklingsindsats og anbefaler en gennemgribende kønsrevision.

Positivt og vigtig er det, at regeringen i sit debatoplæg til en ny Afrikapolitik "Afrika på vej" har zoomet ind på de afrikanske kvinder og deres til tider meget svære livsbetingelser.

Ligeledes er det på sin plads, at regeringen er hoppet med på bølgen, der i øjeblikket ruller gennem udviklingsbranchen, og som handler om at se på investeringer i kvinder som "smart economics".

Debatoplægget fokuserer således i høj grad på det uudnyttede økonomiske potentiale, kvinderne repræsenterer i kampen mod fattigdom. På trods af disse positive elementer er det stærkt kritisabelt og med til at sætte udviklingsbistanden årtier tilbage, at regeringens foreslåede indsats ensidigt retter sig mod kvinderne.

Indsatsen rammer dermed forbi, eller når ikke ned til de bagvedliggende årsager til den store ulighed, der eksisterer mellem mænd og kvinder i Afrika. Højest sandsynligt vil udviklingsindsatsen ikke medføre nogen reelle forandringer i de hårdt ramte kvinders livsbetingelser og slet ikke på en langsigtet og bæredygtig måde.

Derfor anbefaler vi, at regeringens debatoplæg bliver genstand for en gennemgribende kønsrevision. En sådan vil afdække vigtige og oversete kønsdimensioner og -uligheder indenfor debatoplæggets prioriterede områder. Kun på denne måde vil det blive muligt at bekæmpe diskrimination og arbejde for ligestilling, og dermed skabe reel forandring og udvikling, der gavner både mænd og kvinder i Afrika.

Det handler om grundig analyse

Fremme af ligestilling indebærer, at man systematisk arbejder med de forhold, der skaber ulighed i et givet samfund, hvad enten disse er

lovmæssige, kulturelle, sociale, politiske eller økonomiske. Det indebærer også, at man i de enkelte samfund arbejder med, hvad der er "rigtige" mænd og kvinder.

En analyse, der ser på samtlige af disse samfundsmæssige forhold, vil kunne afdække kønsroller og kønsskævheder. Dermed gives den bedste basis, dels for at forstå, hvor både mænd og kvinder oplever at blive diskrimineret, dels for at engagere begge køn i de ændringer, der skal til, for at forholdene bliver bedre – for begge køn.

Skal vi have mest "ligestilling for pengene", bør regeringen grundlæggende vende tendensen til at kaste byrder og arbejdsopgaver på kvinderne i Afrika og lade mændene tage deres del af ansvaret.

Danida støtter allerede projekter, der bygger på sådanne analyser, og som arbejder målrettet med at styrke ligestilling, men dette faktum afspejler sig underligt nok ikke i regeringens ny Afrikapolitik.

I Burkina Faso, et af Danmarks programsamarbejdslande, støtter Danida et projekt, der søger at forbedre unge mødres livsbetingelser og specielt deres reproduktive sundhed. Denne udsatte gruppe er svær at nå på traditionel vis, da de er gået ud af skolen og ikke kommer i ungdomsklubber. Samtidig er de under et stort pres fra omgivelsernes side i forhold til hjemlige pligter og i forhold til at sætte børn i verden, da mange børn er en selvfølge og giver prestige i de områder.

En bistandsindsats, der ensidigt fokuserer på disse kvinder – med det mål at få dem med i udviklingen, som regeringen ønsker det, vil måske nok give dem en bedre forståelse for sundhed og rettigheder, give dem almene læse- og skrivefærdigheder og evt. adgang til mikrokreditter. Men vejen mod ligestilling og udvikling vil stadig være lang, og ansvaret for reelle forandringer vil fuldstændig være overladt til de unge mødre.

En grundig analyse af samfundet omkring disse kvinder vil hurtigt kunne afdække, at

eksempelvis kvindernes mænd og ikke mindst deres svigermødre har stor indflydelse på deres livsbetingelser. En sådan analyse ligger til grund for det pågældende projekt i Burkina Faso og bistandsindsatsen er derfor rettet mod både kvinderne, deres mænd og svigermødre. De eksisterende magtforhold, mænd og kvinder imellem, bliver udfordret sammen med normerne for, hvad der er "rigtige" mænd og kvinder og de samfundsmæssige strukturelle barrierer, der hindrer begge køns adgang til lige rettigheder og muligheder. Som resultat har de unge mødre fået større indflydelse på eget liv, og i stedet for at overlade dem det fulde ansvar for forandring, tager mændene og svigermødrene også deres del af ansvaret for ligestilling, bedre sundhed, økonomi og ikke mindst livskvalitet. Ikke kun "smart economics."

Som sagt er der perspektiver i at se på kvindernes potentiale i forhold til den økonomiske udvikling, og det er i den forbindelse, at regeringen kalder kvinderne nøglen til udvikling. Vi efterlyser imidlertid, at grundlæggende danske og afrikanske værdier inddrages tydeligt i argumentationen for den konkrete politik og indsats for ligestilling. Hverken i Afrika eller i Danmark er det i orden at diskriminere på grundlag af køn. Derfor bør Danmark arbejde fokuseret med at fremme ligestilling, ikke kun pga. kvindernes potentielle økonomiske nytteværdi, men også på grund af respekt for basale rettigheder samt ud fra et demokratisk perspektiv.

Kvinder kan eksempelvis understøtte en proces for god regeringsførelse, som er et af regeringens prioriterede områder. Kvinders medbestemmelse på alle niveauer er central for kvaliteten og bæredygtigheden af beslutninger. Mest afgørende er, at det er absurd at tale om demokrati og god regeringsførelse i tilfælde, hvor det ene køn er stærkt underrepræsenteret i beslutningsprocesser og indflydelse også på nationalt niveau.

Mere end varm luft

Regeringen vil arbejde for ligestilling mellem mænd og kvinder som tværgående hensyn i den samlede indsats og i den politiske dialog. Vi efterlyser, at denne hensigtserklæring følges op med konkret handling. Nærliggende ville det være, at debatoplægget i sig selv afspejlede dette tværgående hensyn, og at arbejdet med ligestilling dermed tydeligt blev inddraget i alle prioriterede områder samtidig med, at en særlig opmærksomhed på kønsspecifikke behov blev

fastholdt. Som et minimum burde analyser, faktabokse og statistik være præsenteret, så de afspejler mænd og kvinders forskellige situation.

Et andet af regeringens prioriterede områder er sikkerhed. I debatoplægget refereres der til, at kvinder efter fredsslutning også skal have mulighed for at bidrage til freden på lige fod med mænd. Det til trods for, at den danske regering har forpligtet sig til at arbejde for implementeringen af Sikkerhedsrådsresolution 1325 om Kvinder og Fred og Sikkerhed (SCR 1325) der søger at styrke kvinders deltagelse bredt i fredsprocesser. På samme vis nævnes ligestilling, kvinder og mænd og specielt unge kvinder sporadisk rundt om i debatoplægget, uden at man får indtrykket af et gennemarbejdet tværgående hensyn.

Kast også ansvaret over på mændene

Derfor anbefaler vi den gennemgribende kønsrevision af debatoplægget, der med fordel kan trække på de store mængder af tilgængelig viden, erfaring, studier, analyser og forskning, der anviser, hvordan der skabes reelle og synlige resultater af vores samlede bistandsindsats. Udenrigsministeriets strategi for ligestilling i dansk udviklingsbistand vil være et godt sted at starte. Skal vi have mest "ligestilling for pengene", bør regeringen grundlæggende vende tendensen til at kaste byrder og arbejdsopgaver på kvinderne i Afrika og lade mændene tage deres del af ansvaret.

Kronikken er udarbejdet af Kønsnet, som er et fagligt netværk af danske ngo'er og institutioner, der arbejder med køn, menneskerettigheder og ligestilling i en udviklingsammenhæng. Netværket tæller 20 medlemsorganisationer.

SPØRGSMÅL

- a) Diskuter om I er enige i påstanden om, at kvinder er nøglen til udvikling?
- b) Diskuter hvilke forskelle og ligheder I tror, der er på kønsroller og kønsskævheder i hhv. Danmark og Afrika?

Uddrag fra "Vejen går til en mindre skæv verden"

Af journalist Jesper Strudsholm, Politikens Forlag (2006)

En omskærer fortæller

I 1998 – fem år efter FN-erklæringen – fortalte en cirka 80-årig omskærer i Burkina Faso, at hun gjorde pigerne en tjeneste. For ifølge overleveringen ville deres børn dø af en frygtelig sygdom, hvis de under fødslen ramte klitoris. Derfor skar hun løs, selv om tårerne stod ud af øjnene på pigerne. *"Jeg havde lidt ondt af pigerne. Men jeg vidste, at efter nogle få minutter ville smerten forsvinde."* Forsvundet for altid var også en vigtig del af pigernes identitet og glæden ved sex. Derudover risikerede de komplikationer ved fremtidige fødsler.

I dette tilfælde ankom forandringerne til landsbyen på en stor knallert, kørt af provinsens nye, unge sundhedsinspektør. Han efterforskede rygter om, at to af pigerne var døde af stivkrampe efter omskæringen. Den gamle kvinde blev derpå sendt syv måneder i fængsel. Det forstod hun intet af: *"Det er, som når en læge behandler en patient. Nogle gange dør patienten. Men det er ikke lægens fejl."*

"Stening er godt"

Omskæreren fra Burkina Faso er ikke ene om at retfærdiggøre hårdhændet behandling af kvinder med kulturelle eller religiøse argumenter. Under dækningen af sagen mod Amina Lawal mødte vi i det nordlige Nigeria en advokat, der forklarede, at en dødsdom ved stening var *"godt for kvinden"*, hvis hun var skyldig. For ved at tage sin straf på Jorden var hun rensat, hvorpå hun kunne nyde sin tilværelse i livet hinsides døden.

Alt dette for at understrege, at vold mod kvinder og anden diskrimination ofte er viklet ind i et sindrigt system af kulturelle og religiøse traditioner, som selv den mest velmente FN-erklæring har svært ved at lave om på.

Hauwa Ibrahim frygtede under sagen mod Amina Lawal, at den megen opmærksomhed fra vestlig presse og menneskerettighedsorganisationer kunne være mere skadelig end gavnlig for hendes klient. Advokaten var specielt påpasselig med at holde stor afstand til de organisationer, der fordømte sharia som princip og anfægtede Nigerias ret til at indføre den religiøst baserede lovgivning.

Den holdning byggede på hendes erfaringer fra den første sag efter skærnelsen af sharia-lovgivningen. En 15-årig pige var tiltalt for sex før ægteskabet, men huskede intet af den episode, der gjorde hende gravid. Hun vidste kun, at tre af hendes fars venner havde tilbudt hende en cola, som tilsyneladende indeholdt noget bedøvende. Siden vågnede hun op med smerter i underlivet. Den historie fortalte hun i retten, hvorefter de tre

Ligestilling er vejen til succes

2015-målene består på papiret af otte enkeltstående mål. Men det betyder ikke nødvendigvis, at de er lige vigtige. Mange udviklingsekspertter mener, at ligestilling er en forudsætning for, at de øvrige mål kan opfyldes.

»Ligestilling mellem mænd og kvinder er hverken social eller kulturel kosmetik, men en økonomisk, politisk og demokratisk nødvendighed,« som der står der i Danidas ligestillingsstrategi.

Mange samfund bruger uanede kræfter på at diskriminere den kvindelige halvdel af befolkningen frem for at påskønne, at kvinderne ofte udfører det hårdeste og mest nødvendige arbejde, ikke mindst i landbruget. Kvinder har ofte ikke adgang til kredit, selv om talrige forsøg med såkaldt mikrofinansiering viser, at de er bedre end mænd til at udnytte den slags muligheder. Millioner af piger kommer ikke i skole. Og som voksne kan kvinderne ofte ikke bestemme over deres egen krop. Det gælder alt fra fysiske indgreb som omskæring til manglende adgang til prævention og muligheden for at sige nej til sex. Dermed kan mange kvinder fortsat ikke vælge, om de vil have børn – og med hvem. Mange steder kan kvinder ikke eje og arve jord. De bliver ofte ruineret ved skilsmisse eller mandens død, selv om de traditionelt står tilbage med ansvaret for børnene.

Det bidrager alt sammen til at gøre manglende ligestilling til en kolossal hindring for et samfunds vækst.

mænd blev indkaldt som vidner. De nægtede alle, hvorefter pigen blev idømt 80 piskeslag for falsk forklaring oven i de 100, hun fik for graviditeten.

Når pres er problematisk

Hauwa Ibrahim fornemmede, at udenlandske fordømmelser af sharia-lovgivningen var med til at skærpe straffen, fordi domstolen og lokalregeringen i delstaten Zamfara blev irriterede over indblandingen. *"De sagde: Den internationale presse tror, den kan komme her og regere delstaten med sit pres. Så i dette tilfælde var medierne dårlige for sagen. Til slut vendte de [regeringen] deres ryg til dem og piskede hende."*

I Amina Lawals sag valgte Hauwa Ibrahim at udnytte de indbyggede muligheder i sharia frem for at sætte spørgsmålstejn ved selve lovgivningen. Hun fik frikendt sin klient ved en appeldomstol ved blandt andet at henvise til sharias *"teori om det sovende foster"*: Hvis en kvinde føder inden for fem år efter en skilsmisse, kan barnet tilskrives den fraskilte mand. Sharia indeholder en række af den slags smuthuller, der antyder, at det primære formål med sharias strenge straffe ikke er at få folk stenet eller amputeret. Straffene er der simpelthen for at understrege, at forbrydelserne opfattes som grove.

Mor som 17-årig

Lad os til slut tage til Tete-provinsen i det nordlige Mozambique for at besøge en af de kvinder, der i traditionel litteratur om kønsdiskrimination i udviklingslandene ville blive tildelt rollen som et blandt millionerne af ofre.

Carmita Domingo blev gravid som 16-årig med en 21-årig kæreste. De ville begge have sex. Men dermed hørte ligestillingen i deres forhold også op. *"Det skete, fordi vi begge ønskede det. Men da jeg blev gravid af det, løb han bare væk,"* siger Carmita Domingo, der hurtigt røg ud af skolen. Efter nogle få måneder blev hun prostitueret. Siden flyttede hun ud på et lille stykke jord, som hun dyrkede med sin moder. Men ligegyldigt hvor hårdt de knoklede, gav det aldrig penge nok til at løfte dem ud af fattigdommen. Så efter fire år vendte Carmita Domingo tilbage til byen og fandt nye kunder til sit gamle erhverv i en lille bar nede bag den lokale købmandsbutik. En morgen vågnede hun op og besluttede sig for at tage en hiv-test. *"Jeg var bange. Men jeg ville vide, hvad der skulle ske med mit liv,"* forklarer hun.

To beslutninger

Alt for mange af den slags skræmmende ensberetninger fortsætter med chokket over en positiv test og – i det mindste indtil hiv-medicin for nylig blev en realistisk mulighed i mange lande – en forudsigelig død.

Men Domingos test var negativ. *"Jeg sov kun med mænd med kondom. Når de efter en måned begyndte at fortælle mig, at de var sunde og raske og gerne ville gøre det uden, sagde jeg: Jeg har allerede én datter at kigge efter."*

Men hvordan formåede hun at være så stærk som 17-årig med desperat brug for pengene? *"Jeg havde en nabo, en mandlig sygeplejerske. Hver gang, han var fuld, råbte han: Husk kondomer, husk kondomer."* Og hiv-testen? Hun havde hørt så meget i radioen om de centre for rådgivning og testing, som man nu kan finde overalt i Mozambique.

Vi spoler fremad: I kølvandet på den negative test opgav Carmita Domingo prostitutionen. *"Jeg talte med mig selv og besluttede at ændre mit liv."* Hun står nu op klokken tre hver morgen og bager to kilo kager, som hun sælger på gaden fra klokken seks. Sommetider har hun først udsolgt klokken ni om aftenen. Men hendes datter skal i skole. Og det koster. *"Jeg får min styrke fra den behandling, jeg fik af min kæreste. Og jeg ved, at min datter har brug for mig."*

SPØRGSMÅL

- Diskuter hvilke kulturelle og/eller religiøse traditioner som forhindrer ligestilling.
- Diskuter hvilken sammenhæng der er mellem fattigdom og ligestilling.

Ny dansk strategi er en rød klud

Af Ulrikke Moustgaard og Lasse Højsgaard i Udvikling (24.06.2006)

Kvinder i verdens fattige lande skal selv kunne bestemme, hvor mange børn, de vil have. Det er grundtanken bag Danmarks nye udviklingsstrategi, The Promotion of Sexual and Reproductive Health and Rights – Strategy for Denmark's Support.

Ideen er, at man langt bedre kan skabe udvikling og bekæmpe fattigdom, hvis kvinder har mulighed for at bestemme over deres egen krop og hvor mange børn, de vil have. Derfor opruster Danmark inden for de bistandssektorer, hvor vi arbejder med kvinder, og regeringen har derudover lanceret nye kvindeinitiativer for yderligere 140 mio. kr.

Men disse initiativer, der for mange danskere lyder både naturlige og fornuftige, har en skinger klang i ørene på andre dele af verdens befolkning.

At man ligefrem øremærker ni mio. kr. til udbredelse af sikre aborter, som Ulla Tørnæs fortalte ved offentliggørelsen af strategien, kan være en rød klud i synet på mange kristne i både EU og andre dele af verden. Derfor kan Danmark godt regne med at møde stor modstand mod sin strategi, der blandt andet lægger op til, at kvinder bør have adgang til bedre familieplanlægning, herunder oplysning og behandling før, under og efter graviditeter, bedre tilgang til prævention samt lovgivning om kvinders seksuelle og reproduktive sundhed.

Stærk kristen alliance

De argeste modstandere af abort og prævention findes blandt kristne grupperinger i Europa og USA. Den katolske kirke er fnysende i sin fordømmelse af aborter, ligesom brug af kondomer fortsat officielt afvises. Og i USA rider abortmodstanden på en bølge af nyreligiøsitet, der gennem præsident Bush bliver omsat til konkret politik. Mange af disse holdninger har for længst også vundet genklang i for eksempel Afrika, Asien og Mellemamerika.

Så når Danmark melder sig aktivt ind i kampen for blandt andet tilgang til sikre aborter, vil vi ikke blot blive mødt af surhed, men af en stor, stærk og velorganiseret højrekristelig alliance.

"De samarbejder, naturligvis gør de det. Alene det faktum, at George W. Bush har været i audiens tre gange hos Paven, fortæller noget om deres fælles politiske interesser," siger Lene Sjørup, lektor i teologi. Hun har i mange år beskæftiget sig med forholdet mellem religion og kønsforhold, og har netop afsluttet en rapport til Udenrigsministeriet om kristelige gruppers indflydelse på seksuelle og reproduktive rettigheder.

Hun hæfter sig ved, hvor stærk og indflydelsesrig især den katolske kirke står i billedet.

"På verdensplan er der 1,1 milliard katolikker med Paven som det absolutte overhoved, og organiseringen af det katolske verdenssamfund er meget effektiv. Vatikanet kommunikerer direkte med biskopperne i de forskellige dele af verden. Derfor går der kun en dag, før et brev eller en udtalelse fra Vatikanet ligger som mail hos præsten på den anden side af jorden," fortæller Lene Sjørup.

Hun drager en sammenligning med islam, som ellers i disse dage fremstår som det store kulturelle spøgelse.

"Den islamiske verden er jo slet ikke i stand til at tale med en fælles stemme, som den katolske kan. I og med at Vatikanet både er en stat og en religiøs organisation, er den katolske kirke direkte repræsenteret på det politiske niveau i forhold til FN og EU, og det giver den langt mere indflydelse," siger Lene Sjørup.

Mærkbar indflydelse i EU

Den katolske kirkes stærke interesse i at blande sig i udviklingspolitik – især udviklingspolitik der handler om kvinders reproduktive og seksuelle rettigheder – har kunnet aflæses i FN i mange år.

Inden for FN er det således en kendt sag, at Vatikanets diplomatiske organ, The Holy See, fører en professionel og aggressiv lobbyisme for at få medlemslandene til at gå imod brug af prævention, seksualoplysning og adgang til abort og familieplanlægning. En holdning, der i årevis har tiltrukket såvel stærkt konservative muslimske udviklingslande som katolske udviklingslande i for eksempel Mellemamerika og Afrika. Og en holdning, som diverse kristne NGO'er – samlet kaldet for enten prolife eller anti-choice-bevægelsen – også har tilsluttet sig.

Det nye er, at denne holdning og lobbyisme nu også har bredt sig til EU. Da lande som Polen, Slovakiet, Letland og Malta blev medlemmer af EU i 2004, blev katolicismen med et slag EU's største religion.

Og det kan nu mærkes

I 2005 lancerede det polske katolske parti Den Polske Familieliga eksempelvis en udstilling, Børn og liv i Europa, i forbindelse med EU-Parlamentets samling i Strasbourg. Udstillingen viste børn og fostre i koncentrationslejre og sidestillede abort med naziforbrydelser.

Og i selve arbejdet i Parlamentet mærkes den kristelige indflydelse også.

"Jeg oplever meget tydeligt, at jeg befinder mig i et udpræget katolsk miljø, som minder om det højrereligøse miljø i USA. Det er kommet som en meget stor overraskelse for mig, at det var så voldsomt", fortæller Gitte Seeberg, medlem af EU-Parlamentet i 2006.

"Når vi stemmer om betænkninger, der har med udviklingsbistanden at gøre, må jeg gennemgå dem med lup, hvis der er noget som helst i betænkningen, som har med familieplanlægning, prævention eller abort at gøre. Holdningen blandt en stor del af parlamentets medlemmer er, at EU's bistandspenge eller andet, EU har med at gøre, ikke må bruges til den slags."

Uvant sprog for danskere

EU-parlamentarikere som Gitte Seeberg vil i fremtiden mærke endnu mere til den kristne alliance, når det gælder europæiske landes udviklingspolitik, spår flere Vatikankritikere.

I 2004 udgav Catholics For a Free Choice (CFFC) – en international katolsk organisation, der arbejder for at fremme kvinders rettigheder – en rapport, der dokumenterer, hvordan EU-parlamentarikere bliver forsøgt lobbyet af religiøse NGO'er. Det sker gennem personlige mails og breve eller rapporter fra katolske forskningscentre, der for eksempel hævder, at kondomer ikke beskytter mod aids, eller påpeger de mentale konsekvenser af at få foretaget abort.

Også i Lene Sjørups rapport står den katolske kirkes lobbyarbejde i centrum – i særdeleshed gennem beskrivelser af organisationen COMECE, der står for den katolske kirkes EU-lobbyarbejde i Bruxelles.

Der er tale om dygtige, effektive og velformulerede mennesker, rustet til tænderne med argumenter fra det såkaldte Lexicon – en bog på 867 sider, skrevet specifikt for at hævde den katolske kirkes syn på seksuelle og reproduktive spørgsmål.

"Mange af formuleringerne i Lexiconet er skabt decideret for at argumentere imod de grupper, der arbejder for seksuelle og reproduktive rettigheder. Det, synes jeg, siger noget om det aggressive sindelag, der hersker i katolske kredse omkring disse spørgsmål," mener Lene Sjørup.

Argumentationen foregår ud fra religiøse og teologiske overvejelser, og det er et sprog, de fleste danskere ikke er vant til at begå sig på.

Resultatet kan derfor blive, at de danske kirkesamfund bliver rendt over ende af katolikkerne, når den kristne verden skal finde fælles fodslag, advarer hun. Det gælder eksempelvis, når EU-formandskabet lytter til kirkens holdninger ved halvårige møder med CEC – de kristne ikke-katolske kirker i Europa – og den katolske kirke.

"Danskere er ikke gearede til diskussionen med katolikkerne. De er ikke vant til deres måde at tænke og argumentere på. Så når de gennem CEC mødes med katolikkerne, bliver de tit kørt over af de katolske argumenter," siger Lene Sjørup.

SPØRGSMÅL

- Diskuter i hvilke sammenhænge det er vigtigt at styrke seksuelle og reproduktive rettigheder?
- Diskuter hvorfor det er kontroversielt i nogle lande at tale om prævention, seksualoplysning, abort og familieplanlægning.
- Diskuter hvilken betydning ligestilling har for familieplanlægning.

Kvinder rykker ind som folkevalgte

Af Mads Bøndergaard, Folkekirkens Nødhjælp
(26.02.2006)

Ved valget i Etiopien i maj sidste år blev 116 kvinder valgt ind i parlamentet, og kvinderne sidder dermed på mere end 20 procent af pladserne. Det er en tredobling i forhold til sidste valg og en højere "kvindeandel" end i mange europæiske landes parlamenter.

Ved første øjekast ligner det en revolution. Aldrig er så mange kvinder blevet valgt ind i parlament, regional- og byråd. Det er også oplagt at se udviklingen som en del af den bølge af stærke kvinder, der har præget afrikansk politik de senere år, og som blandt andet tæller den nyvalgte præsident i Liberia, Ellen Johnson, og det rwandiske parlament, hvor halvtreds procent af medlemmerne er kvinder.

I Etiopiens tilfælde kan en stor del af de etiopiske kvinders fremgang tilskrives positiv særbehandling. I tråd med Etiopiens forfatning, der åbner for sådanne tiltag, indførte den

regerende EPRDF-koalition som det første parti i Etiopien en 30 procent "kvindeskvote" ved valgene i maj 2005. Derfor er 108 af EPRDF's 327 nyvalgte parlamentsmedlemmer i dag kvinder.

Ser man bort fra kvoterne hos regeringspartiet, er kvinderne stadig ude på sidelinjen i etiopisk politik. Således fungerer oppositionspartierne stadig som nærmest rene herreløgere. Kun 8 ud af 214 parlamentarikere fra oppositionen er kvinder. Man skal til Mellemøsten for at finde tilsvarende lave procentsatser for kvinders deltagelse i det politiske liv. Er man kvinde med politiske ambitioner i Etiopien, synes der altså ikke at være noget valg: Det er EPRDF eller en politisk karriere som bænkevarmer.

Men undtagelserne findes naturligvis. 31-årige Sewayehe er gift, har børn og hører til den

*Etiopien har en højere andel af kvinder i parlamentet end mange europæiske lande.
Foto: Lisbeth Engbo*

*Kvindelig vælger i Congo.
Foto: Line Brylle*

eksklusive gruppe af kvinder, der er blevet valgt for et af oppositionspartierne til Addis Abebas byråd.

Det var første gang, hun stillede op, og sågar også første gang hun stemte: *"Dette valg var det første med en reel opposition, der udfordrede den siddende regering. Jeg har fået stor opbakning til mit projekt - Ikke blot fra min familie, men også fra naboer, bekendte og arbejdskolleger - og naturligvis en masse vælgere, som jeg ikke kender personligt"*.

Som et resultat af oppositionspartiernes manglende vilje til at byde kvinderne indenfor, stillede mange kvinder op til valget på egen hånd og uden støtte fra de etablerede partier. Men hvorfor finder kvinderne så ikke sammen og organiserer deres eget kvindeparti? *"Det viser jo netop, hvor svagt vores samfund er, og hvor dårlige vi er til at indse og organisere os efter fælles interesser,"* siger Sewayehe.

Sewayehes mand er i øvrigt et godt eksempel på, at også etiopiske mænd kan være kvindesagsforkæmpere. I hvert fald er opbakningen fra hans side ifølge Sewayehe utvetydig: *"Uden min mands støtte ville det ikke gå, for engagementet medfører omkostninger i form af mindre tid sammen med familien."*

Tilliden til konens politiske formåen er så stor, at han en dag forventer at se hende som Etiopiens leder. Men der er mange sten at rydde af vejen, inden den drøm kan gå i opfyldelse. En af Folkekirkens Nødhjælps samarbejdspartnere, Kembatti Mentti Gezzimma,

KMG, arbejder for at sikre kvinder bedre vilkår og større deltagelse i samfundslivet i Kembattaregionen. Her forsøgte man at få ti kvinder til at stille op til parlamentsvalget sidste år.

Men mændene i distriktet og det etablerede partisystem stillede sig på bagbenene. Nogle af kvinderne blev truet til at trække sig, enkelte skolelærere, der havde dristet sig til at stille op, blev forflyttet til fjerntliggende skoler, og kvindernes mænd fik besked på at *"kontrollere deres koner"*.

Men KMG har ikke givet op. Organisationen forsøger igen i år ved regionalvalget at få kvinder opstillet.

SPØRGSMÅL

- a) Diskuter positive og negative konsekvenser af positiv særbehandling og "kvindevoter" i afrikansk politik.
- b) Diskuter om det gør en forskel, om det er en mand eller kvinde, som bestrider en politisk toppost.
- c) Diskuter om Afrika ville se anderledes ud, hvis kvinder og mænd var ligeligt repræsenteret i politik.

Kvinderne er de største ofre i Darfur

Af udviklingsminister Ulla Tørnæs, Kristeligt Dagblad (05.01.2007).

Vi er i disse år vidne til en af de værste humanitære katastrofer nogensinde i Sudans Darfur-provins. Hundredetusinder er blevet dræbt, millioner er på flugt, og Sudans regering er desværre ikke villig til at samarbejde med det internationale samfund.

Sudans dobbeltspil med det internationale samfund og uviljen til at stoppe blodsudgydelserne kommer til udtryk på mange måder: FN er uvelkommen i Darfur, nødhjælpsorganisationer trues til at forlade landet, og repræsentanter for andre lande nægtes adgang til at besøge - og dermed bevidne - de forfærdelige overgreb mod befolkningen og regeringens manglende vilje til at gribe ind. Senest fik jeg selv i november aflyst mit længe planlagte besøg til Darfur med få dages varsel af den sudanesiske regering.

Fra dansk side skal vi gøre, hvad vi kan for at hjælpe ofrene for konflikten. Jeg besluttede derfor - samme dag som Sudans regering aflyste besøget - at give yderligere 20 millioner kroner i nødhjælp, så Danmark alene i år har givet 70 millioner kroner til direkte humanitære indsatser i Darfur. Derudover er der en yderligere bevilling på 30 millioner kroner på vej fra Danmark til FN's Flygtningehøjkommissariat (UNHCR) - specifikt til deres aktiviteter i Afrika.

Der er på ingen måde tale om, at vi samarbejder med myndighederne. Pengene skal på ingen måde ses som en støtte til Sudans regering. Tværtimod skal de omvendt ses som en sørgelig erkendelse af, at Sudans regering ikke selv er villig til at påtage sig ansvaret for at beskytte sin egen befolkning - men i stedet svigter!

Seksuel vold som bevidst våben i krigsførelse hører til vor tids mest massive krænkelser af menneskerettighederne. Massevoldtægter, seksuel mishandling, tvungne graviditeter, bevidst hiv-smitte af kvinder, piger og drenge er en rædselsfuld virkelighed for titusinder rundt om i verden - ikke mindst i Darfur, hvor nogle af de værste krænkelser af kvinder finder sted. I sidste uge havde jeg den interessante og lærerige - men også skræmmende - oplevelse at møde en sudanesiske kvinde, der via sit arbejde med flygtninge i Darfur desværre har alt for mange

førstehåndserfaringer med torturramte mennesker og ikke mindst de mange kvinder, som er ofre for voldtægt og massevoldtægt.

Det er grufuldt at se, hvordan tradition, kultur og religion betyder, at en befolkningsgruppe diskrimineres på en så nedværdigende måde. Alle mennesker er selvfølgelig ofre i konfliktsituationer - både mænd og kvinder - men konflikt og kriser rammer kvinder hårdest, da de ganske enkelt er retsløse.

Det er desværre naivt at håbe på færre krænkelser af kvinder i krise- og konfliktsituationer, hvis ikke kvindernes generelle status i de afrikanske lande ændres. Det er kun logisk, at dagligdagens magtforhold og -strukturer forstærkes og intensiveres i krise- og konfliktsituationer. Derfor sætter den danske regering ekstra fokus på kvinder i vores udviklingsbistand fremover. Men ud over flere penge til programmer målrettet kvinder, så kræver en ændring af kvindernes status også, at det internationale samfund vil udvise større mod og ikke acceptere kultur, tradition, skikke og religion som argument for ikke at behandle mennesker ens, selvom emnet kan være følsomt og mange har berøringsangst over for at sætte kultur og religion på dagsordenen.

SPØRGSMÅL

- Diskuter hvilke muligheder nationale regeringer har for at forhindre fysisk og psykisk vold mod kvinder.
- Diskuter hvilken rolle kvindeorganisationer spiller i kampen for ligestilling.
- Diskuter hvilken rolle det har med mænd som positive rollemodeller for ligestilling.

Kvinderne i Darfur

Af Malene Haakansson, journalist i Folkekirkens Nødhjælp (07.03.2007)

De kom om natten. 19-årige Zeinab lå og sov ved siden af sin mand, da militser omringede hendes landsby. Militserne braste ind i parrets hytte og slog Zeinabs mand ihjel. Derefter blev Zeinab voldtaget på skift af seks mænd.

Det lykkedes Zeinab at flygte fra massakren på hendes landsby. I dag bor hun i en af Darfurs mange lejre for internt fordrevne. Hele hendes familie blev slagtet den dag, landsbyen blev angrebet, så nu bor hun alene – næsten da. På hendes skød sidder en lille dreng, som er resultatet af den brutale voldtægt.

I et muslimsk samfund er voldtægt forbundet med stor skam, og derfor vælger mange af kvinderne i Darfur, som er blevet voldtaget, at tie.

Da Zeinab ikke længere kunne skjule, at hun havde fået et barn med fjenden, vendte naboerne i lejren sig imod hende, og hun blev nødt til at flytte til en anden del af lejren, hvor hun kunne være i fred.

Nu passer hun sig selv og lever kun for sit barn.

Fire år efter at krigen i Sudans vestlige region er brudt ud, har det internationale samfund stadig ikke formået at stoppe rædslerne, som især rammer kvinderne. Over to millioner mennesker er blevet fordrevet fra deres hjem på grund af kampe mellem lokale oprørsgrupper på den ene side og regeringshæren og regeringsstøttede janjaweed-militser på den anden side. Og utallige militsangreb på landsbyer.

De mange fordrevne familier har søgt tilflugt i usle lejre i Darfur og i nabolandet Tchad, hvor de er totalt afhængige af international nødhjælp. Regeringsstøttede janjaweed-militser hærger lige uden for lejrene og udgør en konstant trussel for både mænd og kvinder.

Mændene kan risikere at blive dræbt, hvis de bevæger sig uden for lejerens usynlige mure, så de sender i stedet deres kvinder ud at hente

*En lejr i Tchad.
Foto: Bjarne Ussing*

brænde, selvom kvinderne kan risikere at blive voldtaget – og det gør de.

Der er ingen tal på, hvor mange kvinder, der er blevet voldtaget i Darfur, men det er mange. Sætter man sig sammen med en flok kvinder, er det næsten altid en eller to, som har været udsat for voldtægt eller overgreb. Alle kender nogen, som er blevet forulempet.

Siden der blev indgået en fredsftale mellem regering i Sudans hovedstad Khartoum og en fløj af den største oprørsgruppe Sudan Liberation Movement/Army, SLM/A, i maj 2006, er krigen i Darfur eskaleret.

De oprindelige to oprørsgrupper, som greb til våben mod den sudanesiske regering i 2003, fordi de vil have politisk indflydelse og udvikling til den fattige Darfur-region, har delt sig i mere end otte fraktioner, som udover at kæmpe mod militser og regeringsstyrker også bekrieger hinanden.

Den sudanesiske regering har trods resolutioner fra FN's Sikkerhedsråd og fredsftalen fra maj bombet flere af oprørernes stillinger og landsbyer med civile. Militserne er ikke blevet afvæbnet som lovet, men har i stedet fået nye våbenforsyninger af styret og fortsætter deres kløjagtige på Darfurs oprindelige afrikanske stammer.

Alene i 2006 er mere end 450.000 mennesker blevet fordrevet på ny på grund af voldsomme kampe og militsangreb på landsbyer.

Overladt til skæbnen

Det internationale samfund har igennem FN halvhjertet forsøgt at stoppe de massive krænkelse af menneskerettighederne i Darfur. FN's Sikkerhedsråd har vedtaget 16 sikkerhedsrådsresolutioner om Darfur, men resolutionerne er ikke blevet fulgt, blandt andet fordi Sikkerhedsrådets medlemmer ikke lægger vægt bag deres ord. Kina og Rusland, som er permanente medlemmer i FN's Sikkerhedsråd, har olie og våbenaftaler med styret i Khartoum, og er derfor ikke interesseret i, at der bliver vedtaget skrappe sanktioner mod Sudans regering. EU, USA og andre, der formodes at ville stoppe overgrebene mod civile, har endnu ikke formået at tale med en stemme og lægge et massivt pres på den sudanesiske regering for at stoppe voldshandlingerne og leve op til sit ansvar om at beskytte sin egen befolkning.

Der er heller ikke blevet lavet en langsigtet plan for, hvordan man får alle krigens parter tilbage til forhandlingsbordet og får vedtaget en handlingsplan for en varig fred.

Den sudanesiske regering vil ikke give FN tilladelse til at sende en fredsskabende styrke til Darfur, men har i princippet sagt ja til, at der bliver indsat en hybridstyrke mellem FN og Den Afrikanske Union. Men styrkens antal, mandat og ledelse er endnu uvis.

Alt tyder på, at regeringen i Khartoum bare trækker tiden ud, imens voldtægt, lemlæstelse og mord på civile får lov til at fortsætte. Den Afrikanske Union, som har omkring 7.000 styrker i Darfur kan ikke beskytte de civile – i et område som er på størrelse med Frankrig – og er selv blevet mål for angreb og kidnapninger.

Folkekirkens Nødhjælp driver blandt andet igennem Kirkernes Internationale Nødhjælp, ACT og Caritas kvindecentre, hvor kvinderne kan få psykosocial støtte og mulighed for at skabe sig en indkomst ved at lave forskelligt håndarbejde.

SPØRGSMÅL

- a) Diskuter hvilke muligheder FN og internationale donorer har for at stoppe systematiske overgreb på kvinder.
- b) Diskuter hvilke særlige udfordringer livet i en flygtningelejr giver for piger og kvinder.

Uddrag fra "Det brudte løfte til verdens piger"

Af Uddannelsesnetværket (april 2006)

I mange lande er den generelle opfattelse, at det er mindre vigtigt at uddanne piger. De præcise årsager varierer fra område til område, men der er nogle klare tendenser. Generelt gælder det, at piger ofte er ufordelagtigt stillet i samfundet, at det derfor er mere økonomisk rentabelt at uddanne en dreng, hvis en familie kun har råd til at holde et eller to børn i skolen. Andre årsager er, at piger ofte har mange huslige pligter som at passe deres mindre søskende, hente vand, gøre rent og lave mad. Seksuelle overgreb fra medstuderende drenge og mandlige lærere er en anden grund til, at forældre ikke tør sende deres piger i skole i de ældre klassetrin. Endelig betyder det store antal kvinder, som er analfabeter - 550 millioner - at piger mangler kvindelige rollemodeller, der kan motivere dem til at få en uddannelse.

Piger bliver giftet bort

I Guatemala er det ofte pigerne, der ikke kommer i skole, hvis deres forældre ikke har råd til at sende alle deres børn i skole. Pigers uddannelse anses ikke få en god investering. Når pigerne bliver gift, hvilket de ofte gør ganske unge, flytter de hen til svigerfamilien. Det er med andre ord en bedre investering at sende drenge i skole, da de skal forsørge forældrene, når de bliver gamle.

Den 12-årige María Chumil er en af de piger, som aldrig har gået i skole. Hun peger ned i dalen fra deres jordhus med bliktag og forklarer, at dernede et par kilometer væk ligger skolen. Hun fortæller, at hun én gang har været indenfor i lokalerne, men hun har ikke fået chancen for at uddanne sig. I stedet arbejder hun derhjemme lige så hårdt som en husmor fra klokken seks om morgenen. Marías storebror på 16 år har været lidt mere heldig. Han har gået knap halvandet år i skole.

I Guatemala er det officielt gratis at gå i skole, men i gennemsnit går de indianske piger kun tre år i skole. Over halvdelen af Guatemalas befolkning lever for under 10 kr. om dagen, og der mangler ofte økonomisk overskud til at dække udgifter til bøger, blyanter og indskrivningsgebyrer.

Selv om det måske er økonomisk rationelt for mange familier at prioritere drenges uddannelse, er det både diskriminerende og en forhindring for en mere overordnet udvikling for samfundet

som helhed. Uddannelse af kvinder er på mange måder den bedste investering man kan gøre. Hos uddannede kvinder halveres spædbørnsdødeligheden og de får færre og sundere børn. Kvinder med en uddannelse øger deres indkomst, og har større tilbøjelighed til at prioritere deres børns skolegang. Kvinder med blot nogle få års skolegang reducerer markant deres egen og deres børns risiko for at blive smittet med hiv/aids. Endelig er uddannelse essentiel for, at ligestilling mellem mænd og kvinder øges, og at kvinder er i stand til at deltage i de demokratiske beslutningsprocesser. Kort sagt, pigers uddannelse er god samfundsøkonomi. Derfor er det samfundets pligt at sikre, at også piger får en god, gratis grunduddannelse.

I lyset af 2015-Målene er netop pigers uddannelse en grundsten for at nå de otte målsætninger. Pigers uddannelse er altså nøglen til at standse udbredelsen af hiv/aids, reducere spædbørnsdødeligheden og dødeligheden blandt gravide for blot at fremhæve enkelte af de otte målsætninger. Det i hvert fald svært at se 2015-Målene blive opfyldt uden at uddanne verdens piger og kvinder på lige fod med drenge og mænd.

Allerede i september 2003 lancerede Global Campaign for Education en rapport med otte konkrete, grydeklare forslag til at fremme ligestilling i grundskolen. Blandt forslagene er gratis skolegang, særlig støtte til piger fra fattige og marginaliserede familier samt en mere kønsdifferentieret uddannelse.

SPØRGSMÅL

- Diskuter hvilken betydning pigers uddannelsesniveau har for ligestilling?
- Diskuter hvilke positive sideeffekter som uddannelse giver unge piger.

Hellere dø end lade dem vinde

Af Christina E. Gadiel, CARE NYT (Februar 2007)

Tømmerfirmaerne har travlt i disse år i Ghana. Regnskoven bliver hastigt mindre og mindre – til stor fortrydelse for mange af landets oprindelige dyrearter og dens befolkning, som bliver fattigere og fattigere. For 56-årige Ama Ntowaa kom problemet helt tæt på, en dag hun kom hjem, og et illegalt tømmerfirma var pløjet igennem regnskoven og havde fældet hendes træer og ødelagt hendes afgrøder. Amas jord, en blanding af oprindelig regnskov - og blandt andet kakao, colanødder, ris og fritgående høns blev i løbet af få timer ødelagt.

Med livet som indsats

Ama er enke og mor til 6 børn. Hun bor i den sydvestlige del af Ghana, udenfor byen Tarkwa i noget af landets sidste regnskov. En dag havde Amas landsbyhøvding for egen vindings skyld lavet en aftale med et illegalt tømmerfirma. Det efterlod Ama med en række fældede træer, ødelagte afgrøder og uden udsigt til nogen form for kompensation. Men Ama vidste, hvad hun

måtte gøre. Gennem en årrække har hendes landsby nemlig deltaget i et udviklingsprojekt med CARE og organisationen Forest Watch Ghana.

Et af projektets overordnede mål er at arbejde hen imod en bæredygtig løsning for regnskoven og de dyrkede afgrøder, så mennesker og natur kan leve i balance. Et af kerneproblemerne i den sydvestlige del af Ghana er netop, at skovhugsten er så stor i disse år, at skoven svinder ind. Når skovarealerne bliver mindre, betyder det ikke kun, at de oprindelige dyre- og plantearter forsvinder fra området, men også at der bliver mindre skygge og vand, hvilket igen betyder, at bønderne får sværere og sværere ved at dyrke jorden. Kakao for eksempel, der er en meget stor eksportvare i Ghana, kræver skygge af andre store træer for at kunne blive til noget.

Fakta

- Gennem de sidste 100 år er Ghanas regnskov svundet med 84 %.
- Regnskoven vil være fuldstændig udryddet i løbet af de næste 5-10 år, hvis skovhugsten ikke nedsættes, og genplantningen ikke for alvor tager fat allerede i dag.
- Tabet af regnskoven betyder øget fattigdom for 70 % af befolkningen i Ghana, udryddelse af dyre- og plantearter og udpint jord.

CARE arbejder også for, at kvinder kan opnå jordrettigheder og indgå i beslutningsprocesser på lige vilkår med mændene. Det var ad denne vej, at Ama havde lært om sine rettigheder til sin egen jord og kunne regne ud, at tømmerfirmaet var i færd med noget ulovligt - og at hun havde ret til at modarbejde de, der nu stjal fra hende. Så da tømmerfirmaet kom med deres bulldozer for at trække de fældede træer med ud af skoven, kæmpede hun imod med alt, hvad hun havde. *"Jeg stillede mig foran bulldozeren, da de ville køre væk med mine træer. Jeg lagde mig ned og blokerede vejen. Jeg var så vred og jeg var*

En malawisk kvinde arbejder i marken med træsåning.

Foto: Mikkel Østergaard

ikke bange. Jeg ville hellere dø end at lade dem vinde. Efter noget tid vendte de om, og de er ikke kommet tilbage siden. Nu kan de andre i landsbyen også se, at jeg gjorde det rigtige. De støtter mig, for jeg beskyttede ikke kun mig selv, men også deres interesser” siger Ama.

Læring med konsekvenser

Gennem CARE lærte Ama om sine fundamentale rettigheder, og det gik op for hende, at hun havde retten til at kæmpe imod - til at nægte illegal tømmerhugst fra hendes del af den al for hurtigt svindende regnskov – og søge kompensation for det, andre har ødelagt for hende. Den undervisning Ama fik, blev hurtigt omsat til handling. En handling, der efterlader et håb for Ghanas sidste regnskov og dens befolkning i fremtiden.

I Ghana står traditionelle kulturmønstre i vejen for kvinders udvikling, og på landet er marginaliseringen af kvinder med til at fastholde dem i fattigdom. Traditionerne giver mænd retten til at forhandle og tage beslutninger. Det betyder ikke bare, at kvinder har svært ved at opbygge en social gennemslagskraft, men også at de har svært ved at få del i økonomiske goder.

Størstedelen af kvinder i Ghana er ikke bevidste om deres rettigheder - CAREs programmer styrker kvinder som Ama ved at gøre dem i stand til at holde på det, de har ret til. CARE arbejder for, at kvinder kan opnå jordrettigheder og indgå i beslutningsprocesser på lige vilkår med mænd. I Ghana arbejder mange af de fattigste mennesker som bønder, men kvinder kan ikke råde over landbrugsjord. For at være sikker på en indkomst, er kvinderne altså afhængige af en mand.

CARE arbejder bevidst mod at bryde de traditionelle kønsopdelte mønstre. Der skabes rum, hvor kvinder kan drøfte deres bekymringer og behov, og mændene bliver gjort bevidste om den betydning og rolle, som kvinder har i forhold til at udvikle et fattigt samfund.

Et mål er at få mændene og høvdingen til at se anderledes positivt på kvinders jordrettigheder. Gennem de seneste par år har bevidstheden hos både mænd og kvinder ændret sig i sådan grad, i kraft af CAREs arbejde, at mange kvinder i dag har egen jord og aktivt kan deltage i beslutninger, der vedrører deres liv og det område, de lever af.

SPØRGSMÅL

- a) Diskuter hvilken betydning det har for udviklingen, at kvinder får adgang til at eje jord og andre produktive ressourcer.
- b) Diskuter hvordan det kan påvirke ligestilling positivt og negativt, at kvinder i stigende grad kæmper for deres rettigheder.

Taletid til de fattigste

Af Michael Lund og Signe Daugbjerg,
freelancejournalister (Bangladesh 2004).

Rahela Begum ved ikke helt, hvor gammel hun er. Den midaldrende kvinde kan hverken læse eller skrive, og hun bor i den del af Bangladesh, hvor der er vigtigere ting at holde styr på end fødselsdage.

Hendes hjem ligger 300 kilometer nord for hovedstaden Dhaka - i den lille landsby Naya Para Kamardah, hvor hovedgaden er en mudret grusvej, og de fleste huse er lavet af bambus og siv. Det er en af det fattige lands fattigste egne. Men Rahela Begum klager ikke.

"For 20 år siden var jeg daglejer og arbejdede for en krone om dagen på andres marker. I dag tjener jeg mange penge og har købt min egen jord. Jeg gror kartofler, ris og sukkerrør, og jeg kan sende mine børn i skole," fortæller hun.

Rahela Begum er en af mikrokredit-organisationen Grameen Banks succeshistorier. Gennem 20 år har hun optaget små lån fra 300 kroner og op hver eneste år, indtil hun for halvandet år siden lånte penge til at købe en mobiltelefon gennem bankens Village Phone-projekt. Hendes Nokia-telefon blev den første telefonlinje i Naya Para Kamardah nogensinde.

Ligesom 50.000 andre telefonkvinder i Bangladesh's fattige landsbyer lejer Rahela Begum i dag taletid ud til sine naboer for 50 ører per minut, så de kan lave aftaler om at sælge varer i storbyerne eller ringe til bortrejste slægtninge uden først at skulle rejse 30-40 kilometer til den nærmeste telefonlinje.

Kun for kvinder

Hos Grameen Telecom, hvor projektet ledes, er man næsten overvældet af succesen.

"Vi mødte en del skepsis, da vi startede projektet, og der var selv folk i vores egne rækker, som tvivlede. Mange mente ikke, at fattige, uuddannede kvinder ville kunne forstå teknologien og betjene mobiltelefonerne. Men de lærer det hurtigt, og projektet går så godt, at vi regner med at have 100.000 Village Phones ved udgangen af året," siger Faridul Huq, direktør i Grameen Telecom.

Village Phone-projektet har sikret, at halvdelen af Bangladesh's landsbyer har fået adgang til

telekommunikation, og nogle få har endda adgang til internettet over de mobile forbindelser.

I Naya Para Kamardah har Rahela Begum et lille kontor med afskallede vægge, hvor omkring 40-50 bangladeshere hver dag kommer for at ringe. Hendes sønner hjælper hende med at bruge telefonen, mens hendes mand arbejder på den jord, hun har købt for andre Grameen Bank-lån.

Grameen Bank låner fortrinsvis til kvinder ud fra en filosofi om, at kvinderne har sværest ved at få jobs og desuden har brug for al den støtte, de kan få i det mandsdominerede Bangladesh. Desuden er kvinderne mere tilbøjelige til at investere overskuddet i deres egne børn og dermed forbedre levevilkårene for næste generation. Og så betaler kvinderne tilbage.

Ligesom 99,06 procent af bankens andre lånere har Rahela Begum altid betalt sine afdrag.

"Den første gang lånte jeg 300 taka (30 kroner, red.) til at købe et redskab til at afskalle ris med. De penge var virkelig hårde at betale tilbage, fordi jeg ikke var vant til systemet, og fordi jeg skulle vænne mig til at betale hver uge. Da måtte jeg arbejde utrolig hårdt, men i dag er det nemmere, fordi mine sønner er voksne, og fordi jeg kender systemet," siger Rahela Begum, der er mor til fire sønner og en datter.

Hårde metoder

En høj tilbagebetalingsprocent er altafgørende, når man som Grameen Bank låner penge ud uden sikkerhed. Organisationen bruger derfor hårde metoder for at motivere de fattige landsbykvinder til at betale tilbage. Nogle metoder minder mest om tvang. Kvinderne, der i forvejen betaler 10-12 procent i effektiv rente, får lagt 50 procent oven i lånet, hvis de kommer et år bagud. Efter to år bliver lånet fordoblet, og betaler kvinden ikke sine afdrag til den tid, bliver hun afskåret fra nogensinde at låne penge igen hos Grameen Bank. Samtidig er hele Grameen-systemet bygget op om fællesskabsfølelse. Alle lånerne er organiseret i grupper af fem kvinder, og betaler én af kvinderne ikke sine afdrag til tiden, opfordres de fire andre til at betale hendes afdrag i en periode.

"Ja, det er et hårdt system, men det er nødvendigt. Grameen Bank har mange flere udgifter end en normal bank, fordi repræsentanter besøger landsbyerne hver uge for at samle

afdrag, i stedet for at lånerne kommer til banken, så det er absolut nødvendigt, at folk betaler tilbage. Gruppetresset på den enkelte kan være hårdt, men det virker,” siger Faridul Huq.

I de fem landsbyer i det nordlige Bangladesh, Finans & Samfund har besøgt, er holdningen til Grameen Bank da også overordnet positiv som i Rahela Begums tilfælde. Men der er også kvinder, der har haft dårlige oplevelser med mikrokredit.

De kritiske røster

Én kvinde fortæller om en Grameen Bank-mand, der udnytter sin position til at kræve, at de fattige landsbyboere betaler en elektrisk vifte til ham. Andre fortæller, at lånene er sværere at betale tilbage, end de først havde indtryk af, og at bankens metoder til at opkræve pengene føles barske, når de kommer bagud med lånene. For et par år siden udbrød der så stor utilfredshed med Grameen Banks praksis med at tvinge folk til at spare en procentdel af deres indtægter op i banken, at mange tusind kvinder stoppede med at betale afdrag, indtil ordningen blev lavet om.

”Der vil altid være skruppelløse mænd, som ham du nævner, der måske udnytter sin position, men jeg tror, problemet er lille, fordi vores ansatte ved, at de bliver fyret, hvis det bliver opdaget. Med hensyn til de tvungne opsparinger og de hårde metoder, så skal man tænke på, at det er til kvindernes eget bedste. De er ikke vant til at planlægge deres økonomi, så det kan være nødvendigt at gøre det for dem,” siger Faridul Huq.

Blandt bambushytterne i Naya Para Kamardah er Rahela Begum taknemmelig over for sin mikrokredit-organisation. Selvom konkurrencen er blevet hårdere fra nye Village Phone-kvinder i nabolaget, tjener hun stadig 20-30 kroner om dagen på sin telefon, og overskuddet er investeret i nye projekter. Næste gang vil hun låne 2500 kroner - det svarer til månedslønnen for en højesteretsdommer i Bangladesh - til at købe mere jord og åbne en lille købmandsforretning. Hun har svært ved at sige, hvad hun ville have gjort uden mikrokredit. Efter at have tænkt sig længe om, svarer hun.

”Det ville være slemt. Jeg havde nok været tvunget til at arbejde på andres rismarker for 10-20 taka om dagen (1-2 kroner, red.), og mine sønner ville være nødt til at knokle dagen lang som rickshawkørere uden at komme i skole. Det er svært for mig at tænke på.”

Fakta: De små lån

Mikrokredit er en fælles betegnelse for at låne små beløb ud til fattige modtagere. Ideen om at organisere mikrokredit i større organisationer opstod i 1970'erne og bredte sig hastigt efter Grameen Banks udbredelse i Bangladesh.

I dag eksisterer der over 10.000 forskellige mikrofinans-institutioner (MFI'er) på verdensplan. Mange målretter deres lån til kvinder, da disse ofte har små muligheder for at få lønarbejde og desuden regnes for mere villige til at investere pengene i skolegang for deres børn. Gennemsnitsstørrelsen på lånene varierer verden over - fra 1000 kroner i Bangladesh til 3000 kroner i Argentina.

Ved udgangen af 2002 blev der givet mikrolån til 67,6 millioner fattige mennesker verden over, heraf de 59,6 millioner i Asien og heraf 15 millioner i Bangladesh.

Kilde: Microcredit Summit Campaign Report 2003

Fakta: Grameen Bank

Grameen Bank regnes som verdens første organiserede mikrokredit-organisation. Grameen Bank er blevet ændret løbende, siden ideen blev født i 1976, men fundamentet har hele tiden været at låne penge ud til de fattige og uuddannede - fortrinsvis kvinder - i Bangladesh's landsbyer. I begyndelsen optog banken lån og modtog penge fra donororganisationer, men siden 1998 har den været selvfinansierende. I dag har banken 3,2 millioner lånere, hvoraf 95 procent er kvinder. 99,06 procent af lånerne betaler deres lån tilbage. Grameen Bank er etableret på et non-profit grundlag og ejes for 93 procents vedkommende af lånerne selv, mens de sidste syv procent ejes af staten.

SPØRGSMÅL

- Diskuter hvordan adgangen til mikro-kredit kan styrke kvinders uafhængighed.
- Diskuter hvilke ulemper der er for kvinderne ved kreditordningen.
- Diskuter fordel og ulemper for ligestillingen ved at fokusere på kvinder som målgruppe for mikro-kredit.

Forslag til studieplan

Antal mødegange: 7 à 2 timer.

1. mødegang: Drøftelse og udformning af studieplan: Forslaget til studieplan kan følges; man kan også vælge at tage studiecirklematerialet i en anden rækkefølge og evt. med supplerende materiale.
Afklaring af videns- og erfaringsniveau i studiecirklen.
2. mødegang: Drøftelse af "Vejen til udvikling i Afrika går via ligestilling" og "Vejen går til en mindre skæv verden".
3. mødegang: Drøftelse af "Ny dansk strategi er en rød klud" og "Kvinder rykker ind som folkevalgte".
4. mødegang: Drøftelse af "Kvinderne er de største ofre i Darfur" og "Kvinderne i Darfur".
5. mødegang: Drøftelse af "Det brudte løfte til verdens piger" og "Hellere dø end lade dem vinde".
6. mødegang: Drøftelse af "Taletid til de fattigste".
7. mødegang: Sammenfatning af arbejdet i studiecirklen.
Evt. forberedelse af opfølgning i form af en ny studiecirkel, et foredrag, et debattmøde, en udstilling.

*Ndebe Secondary School i det sydlige Zambia.
Foto: Klaus Holsting*

Udgivet af:

LOF

Alhambravej 6
1826 Frederiksberg C
Tlf. 33 21 86 80
Fax 33 21 20 75
lof@lof.dk
www.lof.dk

**i samarbejde med Folkekirkens Nødhjælp og NETOP
med støtte fra Danidas oplysningsbevilling**

Redaktion; Morten Emil Hansen (ansv.), Elsebeth Gravgaard og Signe Yde-Andersen.
Tak til Linda Nordahl Jakobsen og Helga Mikkelsen for research.
Layout: Martin Hansen

København, maj 2008